

HİKAYAT'IN SES OLAYLARINDAKİ AZERİCE ÖZELLİKLER

AZERBAIJANI COMPONENTS IN SOUND EVENTS OF HİKAYAT

Meltem GÜL*

Özet

XIII. yüzyıldan itibaren ortaya çıkan yazı dillerinin belli başlıları Osmanlı Türkçesi, Azeri Türkçesi ve Doğu (Çağatay) Türkçesidir. Osmanlı ve Azeri Türkçesi, Batı Türkçesini oluşturur. Aynı yazı dilinden gelen Osmanlı Türkçesiyle Azeri Türkçesi arasında çok belirgin farklar yoktur. Bu farklılaşma Eski Türkiye Türkçesi döneminde başlar ve Osmanlı dönemi dediğimiz XV. yüzyıldan sonra kesinleşir.

Türkçenin gelişim süreci içinde XVII. yüzyıl Osmanlı Türkçesi'nin başladığı Orta Osmanlıca denilen bir geçiş dönemidir. 17. yüzyıl en az araştırılan tarihsel dönem olarak görülmektedir. Bu dönemdeki araştırmalar Arap harfli alfabenin Türkçenin seslerini ifade etmedeki yetersizliğinden dolayı genel olarak yabancı araştırmacıların transkripsiyon metinleri üzerine yapmış oldukları çalışmalardan oluşmaktadır. Bu çalışmada 17. yüzyıl ses olayları Hikayat adlı eser örneği üzerinde incelenerek dönemin özellikleriyle karşılaştırılmıştır. Ayrıca Azeri sahasında yazılan bu eserle Azeri Türkçesiyle Türkiye Türkçesi arasındaki ses olaylarındaki farklılıklar ortaya konulmuştur. Bu çalışma özellikle 17. Yüzyıl Azeri Türkçesi araştırmalarına katkı sağlayacaktır.

Anahtar Kelimeler: 17. yüzyıl ses olayları, Azerice ses olayı, Hikayat'taki ses değişimleri.

Abstract

Since thirteenth century, the main ones of emerged written languages are the Ottoman Turkish, Azerbaijani Turkish and Eastern (Chagatai) Turkish. Ottoman and Azeri Turkish, creates the west Turkish-language version. Because of coming from the same written language there aren't so many significant differences between Ottoman Turkish and Azeri Turkish. This differentiation begins during the Old Turkey Turkish and became definite after fifteenth century called Ottoman period.

In the development process of Turkish, seventeenth century is a transition period when Ottoman Turkish began called Mid- Ottoman. Seventeenth century is seen as the least investigated historical period. Researches on this period in general consist of works on transcription texts by foreign researchers due to lack of Arabic letters conveying the sounds of Turkish alphabet. In this study, sound events of seventeenth century examined on Hikayat as a sample, and compared with the characteristics of the period. In addition, with this work written in Azeri field, the sound events differences between Azeri Turkic and Turkey Turkish were determined. This study will especially contribute the researches on seventeenth century Azeri Turkish.

Key Work: Components in sound in the seventeenth century work, Azerbaijani components in sound events, components in sound events of Hikayat.

* Dr., Araştırma Görevlisi, Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, VAN. e-mail : gulmltm@hotmail.com

Giriş

Din ve tasavvuf konulu küçük hikayelerin birleşmesinden oluşan Hikayat Azeri sahasında yazılmış bir eserdir. 17. yüzyıl Azericesinin ses özellikleri ve Türkiye Türkçesinden farkları ayrıntılı bir şekilde görülmektedir.

1. SES OLAYLARI (FONETİK HADİSELER)

1.1. Ses Düşmesi

Başta y sesinin düşmesi genellikle dar vokallerin önünde olur. Bu durumun Türkiye Türkçesinde çok fazla örneği görülmezken Azeri Türkçesinde genişleyerek bu sahanın bir özelliğini oluşturan genel bir kural haline gelmiştir. Gerçekten bugün dar vokalin başında bulunan y'ler Azeri Türkçesinde geniş ölçüde düşürülmektedir.¹ Bu düşme sebebiyle ı sesi çok defa i'ye döner.² Hikâyât metninde Azeri Türkçesinin bu özelliğini yansıtan birçok örnek görmekteyiz.

Başta:

yıl	bin il (18a/3)
yıldırım	ıldırım teg (63b/9)
yılan	ağulu ilan (78b/7)
yuğu	ğaflet uğusun (183b/7)
yüce	ucalar (24b/12)
yüz	üç üz altmış enbiyâ (137b/6)
yüz	onuñ üzi şuyına (183b/2)
yüz	üzer (84a/11)
yél	ilde (68a/1)
yitir	itüresen (42b/6)
yıllık	beş yüz illük yol (94b/8)
yigitlenmek	igitlenür (27b/9)

Ortada:

Orta hecede dar ünlü düşmektedir. ağzında (69b/2); oğlandur (119a/3); ol yumşaq toprağıla (2b/10); burnunun içi (83b/12); gögsine (29a/12); ayrılmaz (11b/6); bu kızıl beñzüm (24b/5); Muştafa'nun çevresinde (96b/9).

1 2. Ses Türemesi

Ünsüzlerde h türemesi

Başta y türemesi gibi h türemesi de Azeri Türkçesinde Osmanlı Türkçesinden daha çok görülür. hayva-ayva. (119b/3) Hikâyât metninde Azeri Türkçesinde bulunan h protezine verebileceğimiz tek örnektir.

¹ Muharrem Ergin (1971). *Azeri Türkçesi*, İstanbul: Ebru Yayınları, s. 91.

² Komisyon (1991). *Türk Lehçeleri Sözlüğü*, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları, s. 1028.

Yardımcı Ünsüz Olarak y Ünsüzü

Hikāyāt metninde yardımcı ünsüz olarak y sesinin kullanımı yer yer görülmektedir. bŷy (75b/4); ölüm ŷuyın (79b/2).

Eski Türkçede u ünlüsü ile başlayan kimi sözcükler Eski Anadolu Türkçesi döneminde sözcük başına v getirilerek kullanılmışlardır. Hikāyāt'da vurmak ve urmak şeklinde fiilin her iki kullanımı da bulunmaktadır. vurdı (48b/4); ura (29a/12); urulmaz (11b/6); mihr urula (39b/4).

Metnin geneline bakıldığında urmak şeklinin daha yaygın olarak kullanıldığı görülmektedir.

1. 3. Göçüşme

Bazı hallerde kelime içindeki iki sesin yeri değişir. Genel olarak söyleyiş kolaylaştırma yönünde meydana gelen bu değişikliğe göçüşme denir.³ Bu ses olayı Azeri Türkçesinde Osmanlı Türkçesinden daha fazla bulunmaktadır. Azeri Türkçesiyle Türkiye Türkçesi arasındaki farklardan birini oluşturur. Göçüşmeye örnek teşkil edecek kelimelerden birkaçı şunlardır: anlında (91b/1); irelüye (97b/2); kiprikünj (253a/6); eksi (119a/7).

1. 4. İkizleşme

issi (21a/1); elli kişi (121a/2); ammā (114a/3)

1. 5. Ses Değişmeleri

ķ > ħ değişmesi

Eski Türkçe devresinden sonra ortaya çıkmış ve Batı Türkçesinin ilk devresi olan Eski Anadolu Türkçesinde, kelime içindeki ve sonundaki birçok k'ler ħ'ya dönmüştür. Azeri ve Osmanlı Türkçesinin ortak ana devresi olan Eski Anadolu Türkçesinde hem ķ hem ħ vardır. Devrenin sonuna doğru Azeri sahasında ħ'lar, Osmanlı sahasında ķ'lar ağır basmıştır. Bu kullanım şeklinde Azeri Türkçesi ħ'yi Osmanlı Türkçesi ķ'yı kullanmayı kural haline getirmiştir. Öyle ki bugün Azeri sahasında kelime içinde ve sonundaki bütün ķ'lar ħ'ya dönmüştür.⁴ Hikāyāt metninde Azeri Türkçesinin bu özelliği birçok örnekte kendini göstermektedir. Metindeki tüm ķ'lar ħ'ya dönüşmemiştir. Aynı sözcüklerin bile hem ķ ile hem de ħ ile kullanımı görülmektedir. yaħun oldı (286b/2); baķ (12a/11); baħ (13a/4).

ķ > ğ değişmesi

Bugün kelime başında Anadolu ağızlarında görülen bir ses olayıdır.⁵ Kelime başındaki kalın k sesleri, Azeri Türkçesinde ğ olur.⁶ ğulağum (105a/5). Azeri Türkçesi sonda bulunan ķ'ları de çoğu zaman ħ'ye bazen de ğ'ye çevirmiştir. ayaħdur (237b/10); irah (271b/12); ayağun altına (291a/11).

ç > ř değişmesi

Türkiye Türkçesinde ç > ř değişikliğine vardır. Azeri Türkçesinde bu ses olayı daha belirgin olmasına karşın Hikāyāt metninde sadece bir örnekte geçmektedir. dergāhını aşdı (202a/10).

³ Tahsin Banguoğlu (1974). *Türkçenin Grameri*, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, s. 70.

⁴ Muharrem Ergin (1971). *Azeri Türkçesi*, İstanbul: Ebru Yayınları, s. 92.

⁵ Musa Duman (1995). *Evllya Çelebi Seyahatnamesine Göre 17. Yüzyıl Osmanlı Türkçesinde Ses Değişmeleri*, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, s. 95.

⁶ Komisyon (1991). *Türk Lehçeleri Sözlüğü*, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları, s. 1027.

b > m değişmesi

Türkçede çok eskiden beri görülen bir ses değişikliğidir. Kelime başındaki bu b > m değişikliği Eski Türkçe döneminden sonra da devam etmiştir. Eski Anadolu Türkçesinde de bu değişme vardır ve durum karışıktır. Yani aynı kelimelerin başında hem b sesi hem m sesi vardır. İşte bu ikilikten sonra Osmanlı Türkçesinde b sesi, Azeri Türkçesinde m sesi kurallaşmıştır. Öyleki bugün Azeri ve Osmanlı Türkçeleri arasında başlıca fonetik ayrılıklardan biri olmuştur.⁷ Hikâyât metninde bu ses olayı ile ilgili tam bir kuraldan söz edilemez. İkili bir kullanım söz konusudur. ben (181b/12); men (184a/3); menlik (37a/2); miş il (58a/6); yüz bin kanadıla (84a/4).

b > p değişmesi

Azeri ve Türkiye Türkçesi arasındaki bir ses farkı da kelime başındaki b > p değişikliğidir. Kelime başında bulunan b sesinden bazıları p sesine çevrilir. Hikâyât metninde b > p değişiminin iki örneği görülmektedir. pozılmaz (56b/8); pıçağ (68b/9).

1. 6. Ötümlüleşme

t > d değişmesi

Osmanlı Türkçesinde t'li olan kelimeler Azeri Türkçesinde d'lidir. Bu t > d farkı Eski Anadolu Türkçesinden gelmektedir. Kelime başındaki t'ler Eski Türkçeden Batı Türkçesine geçerken geniş ölçüde d'ye çevrilmiştir. Bu d'lerin bir kısmı sonra tekrar t'ye dönmüştür. Eski Anadolu Türkçesinde bir kısım d'lerin tekrar t'ye dönmesinde Osmanlı ve Azeri Türkçelerinde farklı değişmeler olmuş. Birinde t'ye dönen d'ler diğerinde d olarak kalmıştır. Bu yüzden kelime başındaki t > d değişiminde Azeri ve Osmanlı sahalarında bazı farklar ortaya çıkmıştır. Bu durum karışıktır. Bu farklılık biri t diğeri d şeklinde değildir. Azeri Türkçesinde daş, durna, tüş, tök şekillerine karşılık, Osmanlı Türkçesinde taş, turna, düş-, dök- şekilleri kullanılmaktadır.⁸ Eski Anadolu Türkçesinde en sık görülen ses değişimidir. Hikâyât metninde de bu ses değişikliği sıkça görülmektedir. Kurallı bir kullanımdan söz edilemez. Bu değişim her sözcükte olmamıştır. Metnimizde aynı sözcüğün hem t sesi hem de d sesi kullanılarak yazıldığı görülmektedir. toğru yoldan (5a/4); toğtoludur (49b/2); tüküle (95b/3); töker (100b/6); dutdılar (102a/9); dutmayupdur (104a/1).

Başta: dad olsun (69b/2); mizāna dartam (36b/9); daranur (26a/11); daşlagıl (189b/7); daşar (18b/12).

İçte: arıdır (155a/3); yaradan (286b/10); yaradılmışa (294a/2); başdan (294a/7); unudanı (1b/5).

Sonda: kurd (22a/6); ögüd olsun (35a/1).

İkili kullanımları:

tat- (69b/6) dad- (103a/7)
taęıla (3a/11) Tūr daęı (77a/4)
taşa (29b/12) daşa (21b/8)
bozar (224a/2) pozan (273b/11)

k > ğ

⁷ Muharrem Ergin (1971). *Azeri Türkçesi*, İstanbul: Ebru Yayınları, s. 99.

⁸ Muharrem Ergin (1971). *Azeri Türkçesi*, İstanbul: Ebru Yayınları, s. 103.

Bu ses olayına son seste κ sesinin ötümlüleşmesi denir. Ötümsüz ünsüz ile biten bir sözcüğün üzerine ünlüyle başlayan bir ek geldiği zaman sözcük sonundaki ötümsüz ünsüz ötümlüleşir. Metinde bu kuralın örnekleri görülmektedir. yaprağı (119b/9); toprağa (125b/11); ağdan (15b/6); bu varlığıda (158b/5).

$\ç > c$

İçte: Sözcükler herhangi bir çekim ya da yapım eki aldıklarında içte kullanılan $\ç$ sesi c sesine dönüşür. avucından (10b/5); zülfür ucun (26b/12).

Sonda: Metinde Azeri Türkçesinin bir özelliği olarak, sonda c sesinin kullanımına ait örnekler bulunmaktadır. Ağac (97a/3).

1. 7. Ötümsüzleşme

$p > b$

Başta: Bugün Türkiye Türkçesinde ötümlüleşmiş olan ön sesteki b'lerin metinde ötümlülüğünü koruduğu görülmektedir. barmağın (25b/7); bişe (49a/8); bişüben (39b/6). Ayrıca ön seste hem b'li hem de p'li kullanımları görmekteyiz.

bişüben (39b/6) pişürürsen (69b/2)

bozulmaz (72b/3) pozar (148a/1)

içte: cümle κ aba (274a/6)

Eklere ve Sözcük Sonunda: Ettirgenlik ve bildirme ekindeki –dur ile ayrılma-bulunma eklerindeki d sesi ötümlülüğünü korumuştur. vücudumdan (149a/7); Hâk'dan (151b/6); aşıldır (152a/5); κ andurup (152b/4); yo \hbar dur (152b/12), (158b/5); cāndur (21a/1); ba \hbar rdur (157a/4); sırdur (158a/3); irak \hbar dur (159b/4); yarak \hbar dur (159b/4); dudağ \hbar durur (166a/11); budurur (166b/5); açılıp \hbar durur (169a/10); öğd \hbar rür (86b/10); öldüre (199b/4).

1. 8. Sızıcılıasma

Metnimizde sızıcılıaşmanın çok fazla bir örneği yoktur. ta \hbar ı-da \hbar ı-da \hbar ı (1b/3) metinde geçen yok kelimesinde de tam bir sızıcılıaşmadan bahsedilemez. Metnin bazı yerlerinde yo \hbar şeklinde bazı yerlerinde ise yo \hbar şeklinde ikili bir kullanım görülmektedir. yo \hbar (19b/9); (25b/3); (35a/9); yo \hbar (29a/3); (30a/9); (30b/7).

Sonuç

Metinde var olan ses değişmelerinin Azeri Türkçesinin etkisiyle oluştuğu görülmektedir. Bu çalışma hem 17. yüzyılın ses değişmeleri yansıtılmış hem de Azeri ve Osmanlı Türkçeleri arasında başlıca fonetik ayrılıklar ortaya konulmuştur. Bu anlamda 17. yüzyıl araştırmaları çalışmalarına katkı sağlayacaktır. Bu çalışma eserin ses özelliklerinde var olan Azerice özellikleri ortaya çıkarma yönüyle dikkate değerdir. Osmanlı Türkçesiyle Azeri Türkçesinin farkları belirgin bir biçimde ortaya konulmaktadır.

Dar vokalin başında bulunan y sesinin, Azeri Türkçesi'nin bir özelliği olarak geniş ölçüde düştüğünü ve bu düşme sebebiyle de ı sesinin çok defa i sesine döndüğü görülmektedir. Osmanlı Türkçesinde böyle bir kullanım nadir olarak görülmektedir. bin il (18a/3), ıldırım teg (63b/9), ağulu ilan (78b/7).

Başta h sesinin yer alması hem Osmanlı hem de Azeri Türkçesinde görülen ortak bir ses olayı olmasına karşın Azeri Türkçesinde daha sık görülmektedir. Metinde Azeri Türkçesinde

görülen başta h sesinin türemesi olayına örnek olacak tek bir kullanım bulunmaktadır. hayva-ayva. (119b/3)

Göçüşme olayı hem Osmanlı hem de Azeri Türkçesinde görülen bir ses olayıdır. Azeri Türkçesinde çok daha yaygın olarak görülen göçüşme olayına burada da rastlanmaktadır. anlında (91b/1); irelüye (97b/2); kiprikün (253a/6); eksi (119a/7).

Metinde, Azeri Türkçesinin bir özelliği olan $q > h$ değişimi birçok örnekte kendini göstermektedir. Fakat metindeki tüm q sesleri h sesine dönüşmemiştir. Aynı sözcüklerin bile hem q sesi ile hem de h sesi ile kullanımı görülmektedir. yağun oldı (286b/2); baq (12a/11); baq (13a/4).

q ses birimiyle biten ve ya çok heceli kelime tabanlarına ünlüyle başlayan bir ek getirildiğinde bu seslerin sedalılaştıkları bilinir. Bu EAT devresinde de oldukça sık görülen bir durumdur.⁹

$q > g$ değişimi Azeri Türkçesiyle Osmanlı Türkçesini birbirinden ayıran bir ses özelliğidir. Bugün, Anadolu ağızlarında görülen bu ses olayı metinde sıkça görülmektedir. gulağum (105a/5). Hatta Arapça kelimelerde bu değişim Azericenin bir özelliği olarak görülmektedir.

$ç > ş$ değişikliği de metinde saptanmıştır. Bu ses değişimi Azeri Türkçesinde daha belirgin olmasına karşın Hikâyât metninde sadece bir örnekte geçmektedir. dergâhını aşdı (202a/10).

Ön seste $b > m$ gelişmesi, daha çok geniz ünsüzü n ile kapanan kelimelerde olmaktadır; bu sebeple bu olay bir çeşit uzaktan benzeşmedir. 17. Yüzyıl eseri olan seyahatnamede de menekşenin değişmeli şekli mevcuttur.¹⁰ Azeri ve Osmanlı Türkçeleri arasında başlıca fonetik ayrılıklardan biri olan $b > m$ değişimi konusunda, Hikayat'tada ikili bir kullanım görülmektedir. ben (181b/12); men (184a/3); menlik (37a/2); miñ il (58a/6); yüz bin qanadıla (84a/4).

Kelime tabanında rastlanan en yaygın sedalılaşıma $t > d$ hadisesidir. 17. yüzyılda yazılmış olan Evliya Çelebi'nin Seyahatnamesi de bu gibi sedalılaşıma örneklerini umumiyetle yansıtmaktadır.¹¹ Aynı yüzyılın diğer bir ürünü olan Hikâyât metninde de Azeri Türkçesinde sıkça görülen bir ses olayı olan $t > d$ değişikliğini birçok örnekte görmekteyiz. toğru yoldan (5a/4); toptoludur (49b/2); töküle (95b/3); töker (100b/6); dutdılar (102a/9); dutmayupdur (104a/1).

Türkçe kelimelerde bu gelişme tarihi devirler içinde düzenli olmamak kaydıyla devam ede gelmiştir.¹² Azeri ve Türkiye Türkçesi arasındaki bir ses farkı da kelime başındaki $b > p$ değişikliğidir. Bazı b sesleri kelime başında p sesine çevrilir. Hikâyât metninde $b > p$ değişiminin iki örneği görülmektedir. pozılmaz (56b/8) pıçağ (68b/9).

⁹ Faruk Kadri Timurtaş (1981). *Eski Türkiye Türkçesi*, İstanbul: Enderun Kitabevi, s. 140.

¹⁰ Musa Duman (1995). *Evliya Çelebi Seyahatnamesine Göre 17. Yüzyıl Osmanlı Türkçesinde Ses Değişimleri*, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, s. 143.

¹¹ Hayati Develi (1995). *Evliya Çelebi Seyahatnamesine Göre 17. Yüzyıl Osmanlı Türkçesinde Ses Değişimleri ve Uyumlar*, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, s. 136.

¹² Musa Duman (1995). *Evliya Çelebi Seyahatnamesine Göre 17. Yüzyıl Osmanlı Türkçesinde Ses Değişimleri*, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, s. 114.

Ötümlüleşme konusunda da tam bir kararlılık olduğu söylenemez. Sözcüklerin ikili kullanımları bulunmaktadır. Metinde t > d değişikliği sıkça görülmektedir. Kurallı bir kullanımdan söz edilemez. Bu değişim her sözcükte olmamıştır. Metnimizde aynı sözcüğün hem t sesi hem de d sesi kullanılarak yazıldığı saptanmıştır.

Azeri Türkçesinin bir özelliği olarak sonda c sesinin kullanımına ait örnekler metinde bulunmaktadır. ağac (97a/3). Aynı dönem metinlerinden olan Evliya Çelebi'nin Seyahatnamesinde ç ses biriminin sedalılılaşmasıyla ilgili deliller çok sağlam değildir.¹³

KAYNAKÇA

- AKALIN, Mehmet (1998). *Tarihi Türk Şiveleri*, Ankara: Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü.
- BANGUOĞLU, Tahsin (1974). *Türkçenin Grameri*, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- CANPOLAT, Mustafa ve Zafer ÖNLER (2007). *Edviye-i Müfredde (Metin-Sözlük)*, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- ÇAĞATAY, Saadet Ş. (1963). *Türk Lehçeleri Örnekleri, VIII. Yüzyıldan XVIII. Yüzyıla kadar Yazı Dili*, Ankara: Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Yay.
- DEVELİ, Hayati (1995). *Evliya Çelebi Seyahatnamesine Göre 17. Yüzyıl Osmanlı Türkçesinde Ses Benzeşmeleri ve Uyumlar*, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- DUMAN, Musa (1995). *Evliya Çelebi Seyahatnamesine Göre 17. Yüzyıl Osmanlı Türkçesinde Ses Değişmeleri*, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- ERCİLASUN, Ahmet B.(2007). *Türk Lehçeleri Grameri*, Ankara: Akçağ Yayınları.
- ERGİN, Muharrem (1971). *Azeri Türkçesi*, İstanbul: Ebru Yayınları.
- ERGİN, Muharrem (1991). *Dede Korkut II, İndeks-Gramer*, Ankara: Boğaziçi Yayınları.
- ERGİN, Muharrem (2005). *Türk Dilbilgisi*, İstanbul: Bayrak Basım Yayım Tanıtım.
- GÜLSEVİN, Güner- Erdoğan BOZ (2004). *Eski Anadolu Türkçesi*, Ankara: Gazi Kitabevi.
- Komisyon (1991). *Türk Lehçeleri Sözlüğü*, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Komisyon (1991). *Türk Lehçeleri Sözlüğü II Dizin*, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- ŞAHİN, Hatice (2003). *Eski Anadolu Türkçesi*, Ankara: Akçağ Yayınları.
- TEKİN, Talat (2003). *Orhun Türkçesi Grameri*, İstanbul: Türk Dilleri Araştırmaları Dizisi.
- TİMURTAŞ, Faruk Kadri (1994), *Eski Türkiye Türkçesi XV. Yüzyıl, Gramer- Metin Sözlük*, İstanbul: Enderun Kitapevi.

¹³ Develi (1995). *Evliya Çelebi Seyahatnamesine Göre 17. Yüzyıl Osmanlı Türkçesinde Ses Değişmeleri ve Uyumlar*, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, s. 136.